

УДК 378.02:372.8

**ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ****Співаковська-Ванденберг Є.О.
Херсонський державний університет**

У статті розглянуті проблеми та умови застосування інформаційно-комунікаційних технологій при вивченні зарубіжної літератури, а також створення інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища у вигляді WEB-мультимедіа енциклопедії.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, WEB-мультимедіа енциклопедія.

Світовий процес переходу від індустріального до інформаційного суспільства, а також соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні, вимагають суттєвих змін у багатьох сферах діяльності держави. В першу чергу це стосується реформування освіти, оскільки вона є необхідною складовою життя людини та умовою її самореалізації.

Серед цінних здобутків людства інформація й теоретичні знання визнаються пріоритетним стратегічним ресурсом постіндустріального суспільства та є основою системи інформаційного забезпечення освіти. Але школа чи вищий навчальний заклад не повинні просто давати певну кількість знань, а мають навчити молоду людину вміння навчатися, якісно поліпшувати свої знання протягом усього життя. Ми живемо в епоху, яка потребує від нас нових підходів у дидактиці, Інтернет надає більш ефективні можливості впровадження сучасних методів навчання.

Постановка проблеми. Сьогодні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) є невід'ємною частиною життя практично кожної людини. Інтеграція ІКТ у навчання відбувається краще, якщо учень самостійно обирає технологічні ресурси для пошуку, аналізу, синтезу та подання інформаційних ресурсів у доречній та професійній спосіб. Особливу роль в управлінні якісною освітою сьогодні, з одного боку, відіграють комп'ютери, комп'ютерні системи, різні електронні засоби, аудіо-, відеотехніка, а з іншого інфраструктура ІКТ яка забезпечує швидкий доступ до необхідних ресурсів.

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в навчальний процес вимагає досягнення високих результатів навчання за рахунок зміни організації педагогічного процесу в школі. Активне впровадження ІКТ на уроках літератури підвищує інтерес учнів та студентів, розвиває творче мислення, формує цілісне відношення до інформаційних знань та навичок інформаційної діяльності, до освіти та самоосвіти з використанням ІКТ, а також мультимедіа та Інтернет ресурсів. Сучасні інформаційні технології відкривають учневі в зручний для них час доступ до величезної кількості інформації, за допомогою якої вони зможуть підготуватися до навчальних занять, без відвідування бібліотек, архівів, дізнатися про щось корисне по необхідній тематиці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Про значення технологічного підходу у процесі навчання йшлося в працях більшості видатних зарубіжних та вітчизняних педагогів, Я.Коменського А.Дистервега, Й. Песталоцці, К.Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського та інших. Дослідники шекспірівської драматургії дедалі частіше звертаються до кращих спроб її наукового (О.Анікст, О.Бартошевич, Н.Берковський, Х.Блум, Л. Виготський, І.Дубашинський, Д.Затонський, Ю. Шведов) і мистецького тлумачення (Г.Козінцев, Г.Крег, С.Міхоелс, М. Чехов, Л.Олів'є, П.Скофілд, П.Брук, Ю.Любимов). Питанням впровадження та ефективного застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій присвячено чимало теоретичних і експериментальних досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Зокрема, окремі питання використання засобів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні розкрито у працях відомих учених

В. Ю. Бикова, Б. С. Гершунського, Р. С. Гуревича, О. М. Довгялла, К. Доулінг, М. І. Жалдака, Ю. О. Жука, Г. Кедровича, В. І. Клочка, М. П. Лапчика, І. І. Мархеля, Ж. А. Меншикової, І. В. Роберт, О.В. Співаковського та інших.

Аналіз способів організації навчально-пізнавальної діяльності учнів грає важливу роль для визначення потреби програмного забезпечення і його наочного наповнення для з'ясування рівня навчальних досягнень.

Мета статті. Педагогічне програмне забезпечення довідково-інформативного призначення створюється з метою доповнення до навчальних посібників як засіб діяльності як учня, так і вчителя. Проблема полягає в тому, що це складне педагогічне завдання вимагає рішення цілого комплексу психолого-педагогічних, організаційних, навчально-методичних, технічних вимог. Основними серед них є розробка науково-методичного забезпечення і завдань інформатизації навчального процесу з необхідної тематики, підготовка педагогічних кадрів при використанні методів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі, розробка методик використання інформаційно-комунікаційних технологій під час вивчення потрібної теми і здійснення підготовки учнів для подальшого використання сучасних засобів навчально-пізнавальної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головною причиною недостатньої ефективності і використання інформаційно-комп'ютерних технологій є:

- відсутність конкретизованих описів ефективних методик їх використання в навчальному процесі;
- проблема взаємозв'язку існуючих програмних методів з класно-урочною формою навчання;
- недостатня кількість часу на проведення експериментів, досліджень за допомогою комп'ютера для подальшого застосування досвіду в класі;
- дуже швидке моральне старіння ІКТ.

Відомо, що застосування цифрових та мережених технологій може прискорити темпи інформатизації, з тематики, що цікавить нас. Виходячи з статистичних даних, регулярний доступ до Інтернету в нашій державі дорівнює 11%, тобто Україна відстає від США і Західної Європи, де цей показник 50-80%, але також і від країн Східної Європи (30-40%), Балтії (30-50%) і навіть від Росії (15,5%). З точки зору готовності та спроможності використати привілеї ІКТ, згідно даних Всесвітнього економічного форуму, Україна займає 76 місто, поступаючись Естонії (23), Литві (44), Латвії (51), Казахстану (60), Росії (72) і Азербайджану (73). Нерівність комп'ютерної культури учнів різних регіонів приводить до обмеження інформації і перешкоджає здобуванню якісної освіти. Однак, сьогодні комп'ютер та доступ до Інтернету має практично кожна родина. Особливо великий вплив Інтернет має на дітей різного віку:

- У дітей до 7 років виробляються гарні звички вже під час перших відвідувань Інтернету, але вони не завжди можуть розуміти розміщену в Інтернеті інформацію, зокрема відрізнити корисну інформацію від некорисної, тому їм потрібна допомога дорослих;
- Діти від 7 до 9 років вже самостійно можуть використовувати Інтернет і не лише вдома, а й у друзів, у школі, однак вони ще не вміють користуватися матеріалом, який пропонує Інтернет, зокрема зображеннями, текстами або звуками, що не відповідають їхнім віковим особливостям;
- Діти від 10 до 12 років, вже розуміють, як використовувати Інтернет у різних цілях, але все ще потребують контролю з боку батьків;
- Для дітей від 13 до 15 років Інтернет стає частиною їхнього життя. Вони знайомляться з новими людьми і проводять чимало часу в онлайні, шукають необхідну інформацію, яка має відношення до їхньої шкільної роботи або відповідає особистим інтересам.

Наприклад, анкетування 8-9 класів в школах I-III ступенів № 32 м. Херсона і №1 м. Каховки показало, що 80% учнів використовують комп'ютер в ігрових цілях і 78% – з метою пошуку інформації для підготовки до уроків, 20% – для спілкування з друзями.

Одним з перспективних, на наш погляд, в майбутньому напрямів в навчанні зарубіжній літературі є використання можливостей комп'ютерної техніки в школах на гуманітарних заняттях, а саме на уроках зарубіжної літератури.

За допомогою Інтернет мережі можна ефективніше вирішити проблему забезпечення вчителя і учня художніми текстами і навчально-методичною літературою. Для цього необхідно використовувати інформацію, розташовану на відповідних сайтах, пошукових системах, каталогах таких як «Апорт», «Rambler», «Мета», «Google» та й інших.

Технологія Інтернет надає можливості, як вчителю, так і учневі ресурси, які неможливо дістати навіть в бібліотеках. При підготовці до уроків з літератури, за допомогою пошуку в мережі Інтернет, можна не просто прочитати необхідну статтю, але і роздрукувати повний текст будь-якого твору за учбовою програмою, а також проглянути ілюстрації, іноді навіть прослуховувати або переглянути невеликий фрагмент з твору для його кращого розуміння.

Особливою популярністю серед учнів, які використовують Інтернет-технології, більшість надає перевагу сайтам, на яких розміщені біографічні відомості про письменників і видатних літературних діячів. Комп'ютерні технології і доступ до Інтернету також дозволяють учням провести швидкий пошук за ключовими словами, і результат може перевершити всі їх очікування, оскільки вони отримують величезну кількість статей і посилань на різну літературу з необхідної теми. Використовуючи відео- і аудіофрагменти, можна допомогти учневі сформуванню відношення до прочитаного тексту. Інтернет, відкриває учневі величезну кількість ресурсів: критичні статті, тексти творів, що вивчаються, історію епохи і т.д. Дидактична цінність цієї інформації зростає, тому що має прямий вихід на суміщені поняття, які допомагають учневі зрозуміти учбовий матеріал, а також дати оцінку тому, що вони проходять в школі. Там же учні зможуть звернутися до тлумачного словника, щоб швидко і зручно зрозуміти мову твору, незнайомі слова і словосполучення, згадані в потрібному йому тексті. Шляхом додавання різних методів сприйняття інформації, учні можуть повністю зануритися в дані ресурси для вивчення необхідного за програмою матеріалу.

У американських та британських школах технологічне забезпечення навчального процесу розвивається набагато швидше, ніж в Україні, а комп'ютери вже багато років використовуються не тільки на уроках інформатики. У різних університетах США та Великої Британії розробляється багато спеціальних мультимедійних засобів, програм на лазерних дисках, які надалі використовуватимуться в школах, в системі навчально-виховних заходах і безпосередньо на уроках з літератури. Доречно сказати, що одним з перших кроків до інноваційних методів у навчанні Великої Британії став показ на DVD фрагментів з Шекспірівських театральних уявлень. Перегляд фільмів і освітніх відеопередач на заняттях, використовується так само часто, як і обговорення творів. За допомогою DVD учень має можливість навчатись як користувач фокусує на тексті з твору, при цьому дії учня направляються через кожну сцену, використовуючи допоміжні аудіо уривки і відбувається пряме включення з однієї освітньої сесії у іншу. Наприклад, презентація та структура вивчення Шекспірівських творів у шотландських школах із використанням DVD розпочинається з вступної промови викладача до сцени, другим етапом є театральна версія учнів, яка повторюється з коментарями викладача, третій етап – це перегляд версії кінофільму у оригіналі з викладацькими коментарями, а заключними етапами є підведення підсумків вчителем до сцен та вивчення мови твору. Ця структура не тільки підвищує досвід класу з літератури, а й дозволяє учням отримати важливу навчальну допомогу не тільки у школі, а й вдома при використанні мультимедійних технологій. Робота з театральними діями представленими школярами надає можливість поглинути та краще зрозуміти текст твору, який контролюється вчителем, тому що схожі сцени включені у кіно версії можуть бути

«втраченими» для глядачів: у стилі гри, швидкості сприймання твору та й у цілому велич кінематичної трактовки.

Одним із яскравих прикладів використання здобутків технологічного прориву в гуманітарних науках, зокрема в літературі, став у США Массачусетський Технологічний Інститут. Був розроблений спеціальний курс для шкіл і університетів, присвячений творчості У.Шекспіра, в якому використовувались комп'ютерні технології та Інтернет. Завдяки цим ресурсам і комп'ютерним класам у викладача з'явилася можливість перенести весь світ Шекспіра до класної кімнати/аудиторії, не залишаючи її.

Ще в 1983 році Лері Фрідландер, викладач американського університету, розпочав роботу над Шекспірівським проектом. Викладаючи курс життя і творчості Шекспіра в університеті, Лері помітив необхідність ілюструвати свої курси наочним матеріалом, адже студентам було важко сприймати весь об'єм навчального матеріалу з його курсу. Однак, він помітив, що просто перегляду відео недостатньо для того, щоб студенти зрозуміли і сприйняли всі особливості драматургічних постановок Шекспіра. Для того, щоб студенти дійсно пропустили всю інформацію крізь себе та зацікавились нею, і був створений Шекспірівський проект. Його метою було надати можливість викладачам і студентам зрозуміти одне одного, отримати повсякчасний доступ до інформації, вивчити традиції мистецтва та ілюстрації, що безпосередньо пов'язані з епохою Шекспіра та його творчістю; переглянути широкий ряд матеріалів рухливих зображень, який включає в себе різноманітні екранізації творів У.Шекспіра і відеозаписи театральних вистав, а також спробувати себе в ролі актора та режисера.

Спочатку Лері запропонував студентам самим зробити постановку будь-якого уривку з твору Шекспіра. Професійно непідготовленим слухачам було досить важко виконати завдання. Але це подіяло, – вони зрозуміли важливість найменшої емоції, втіленої акторами вистави. Тому Лері не зупинився, і пішов далі: в університеті було обладнано декілька аудиторій спеціально для вивчення творчого спадку Шекспіра. В одній з них студенти мали можливість переглянути фрагменти вистав Шекспіра різних авторів, порівняти їх, виявити особливості гри акторів, настроїв, переданий акторами глядачеві, а в іншій – самі зіграти певну роль або відчувати себе режисерами-постановниками певного фрагменту. Завдяки спеціально розробленій комп'ютерній програмі студенти могли розставити персонажів п'єси по сцені, обрати текст, який вони повинні озвучити та емоції, які мають бути передані. Або ж студенти могли обрати певну частину ролі окремого персонажа і зіграти її самі, причому текст даної ролі вони бачили перед собою на моніторі. Весь процес записувався за допомогою веб-камери безпосередньо на комп'ютер і студенти потім мали можливість побачити результати власної творчості, порівняти їх з іншими професійними постановками. Результати даного педагогічного експерименту так і не були опубліковані через дуже великі проблеми з оформленням авторських прав, оскільки матеріали, використані в процесі навчання, належали багатьом авторам. Однак, результат не забарився – курс вивчення життя і творчості Шекспіра став популярніше, студенти почали демонструвати кращу успішність, з'явилося набагато більше студентів, зацікавлених у детальному вивченні творчості видатного драматурга.

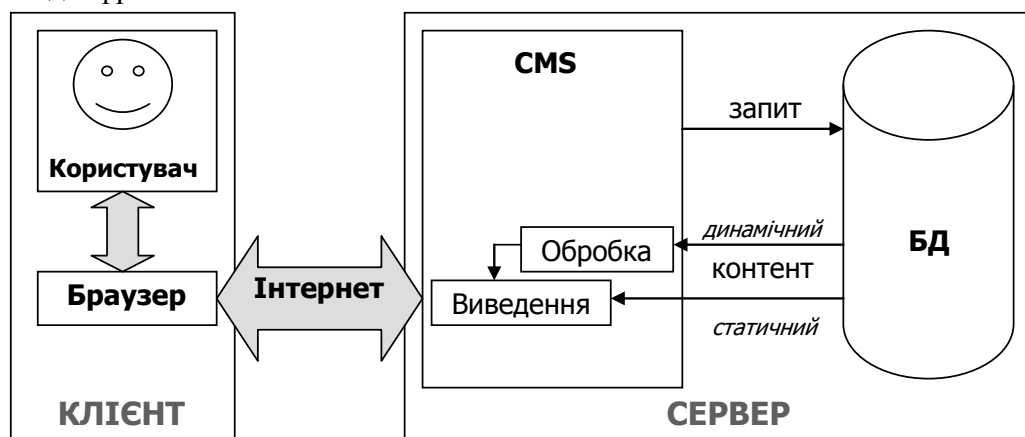
Саме тому викладачі Массачусетського Технологічного Інституту пішли далі і створили спеціальну бібліотеку творчості Шекспіра, зібравши на спеціальному сайті всі тексти творів Шекспіра, всі постановки різних авторів, максимально всі екранізації. На тому ж сайті було організовано дистанційний курс з вивчення Шекспіра та його творчості, в якому могли брати участі студенти з різних куточків Америки. Студенти жваво спілкувалися між собою, проводили дослідження, обмінювалися думками і здобутками досліджень, обговорювали нові проекти.

Існує багато освітніх англійських порталів в Інтернеті, що містять у собі ресурси з навчальними матеріалами щодо епохи, біографії та творчості У.Шекспіра, де можна знайти необхідну інформацію як для студентів, так і для викладачів. Як-то: <http://www.folger.edu/eduLesPlanArch.cfm?cid=1786>).

Відносно нещодавно в Україні почали розробляти дидактичне програмне забезпечення. В Інтернеті поки що існує невелика кількість освітніх сайтів з ресурсами про добу, біографію та творчість великих письменників, вчених та й інших видатних персон різних сторіч. Наприклад, за творчістю У.Шекспіра, недостатньо методичних розробок, де включені плани уроків для викладачів, ілюстрації, завдання і навчальні тести для учнів і вчителів, які можна використовувати, як на заняттях з літератури та й у самостійній роботі.

Враховуючи актуальність проблеми, в Херсонському державному університеті було розроблено Web-мультимедіа енциклопедія «Шекспір крізь призму епох». Цей ресурс надає учням або студентам можливість ознайомитись з епохою Ренесанс та творчістю У. Шекспіра, а також перевірити свої знання за допомогою тестів та інших креативних завдань. Матеріал подається компактно, тому учень або студент, а також вчитель може використовувати інформацію в слушний для нього момент та у зручній формі. Цей мультимедіа-курс містить такі-компоненти:

- навчальний текст;
- система контролю знань;
- термінологічний словник (глосарій);
- графічні зображення;
- відеофрагменти

Мал. 1. Принципи взаємодії між клієнтом і сервером.

Проведений нами аналіз дозволив виділити базові параметри, що є істотними при виборі інформаційних технологій для застосування на уроках зарубіжної літератури (таблиця 1).

Таблиця 1

Порівняльні характеристики інформаційних технологій

Технологія	Характеристики
1	2
Аудіо-візуальні носії (друковані матеріали, аудіо-, відеокасети)	Низька комунікаційна інтерактивність Вартість виробництва лінійно залежить від числа тих, хто навчається Добре відомі методики розробки навчальних матеріалів. Висока довговічність.
Комп'ютерне навчання, асинхронна електронна пошта	Середній ступінь інтерактивності. Найбільш розвинута інфраструктура в Росії, ніж Україні Низька вартість

1	2
Відеоконференції по комп'ютерній мережі Internet у режимі реального часу	Високий ступінь інтерактивності Найбільш розвинута у світі інфраструктура мережі Використання широке розповсюджених платформ комп'ютерів Низька вартість
Відеоконференції по цифровому виділеному супутниковому каналі з використанням відео компресії	Високий ступінь інтерактивності Гарна якість передачі зображення Зниження більш ніж на два порядки вимог до пропускної здатності каналу в порівнянні з аналоговим телевізійним сигналом Висока вартість
Відеоконференції по аналоговому супутниковому каналу	Високий ступінь інтерактивності Максимально можлива якість передачі зображення з мінімальною технологічною затримкою передачі зображення і звуку Висока вартість

Звичайно, що інформаційно-комунікаційні технології можуть використовуватися у всіх формах та видах навчання. При цьому будь-який підхід до визначення області використання завжди повинен вибиратися власне вчителем. Саме ним приймаються рішення про дидактичну доцільність використання цих технологій на уроці.

Комп'ютеризоване навчання під час вивчення зарубіжної літератури реалізується на таких принципах навчання, як:

- індивідуалізація (учитель має можливість персонально працювати з кожним учнем, враховуючи індивідуальні здібності їх знань, умінь та навичок);
- диференціація (можна обирати та пропонувати школярам необхідні варіанти навчальних завдань певної складності й кількості та у такій послідовності, що відповідають пізнавальним можливостям учнів, рівню їх знань та умінь);
- інтенсифікація (наявні різні засоби презентації навчального матеріалу, його структурування з широким залученням інтерактивних видів і форм робіт).

Отже використання комп'ютерних технологій у процесі вивчення зарубіжної літератури допомагає вирішенню таких завдань:

- зацікавлення творами зарубіжної літератури (тут діє такий методичний прийом, як „перенесення” зацікавлення з одного предмета на інший. У вивченні зарубіжної літератури засобами новітніх технологій варто спиратися на інтерес сучасних школярів до комп'ютерів, зокрема до різноманітних комп'ютерних програм);
- унаочнення навчального матеріалу (за допомогою комп'ютерної медіа теки можна поєднати чуттєві, слухові та зорові компоненти впливу на сприйняття художнього тексту учнями. Це може реалізовуватися у музичній інтерпретації художнього тексту при одночасному супроводі ілюстраціями та можливими графічними зображеннями до твору);
- розширення знань школярів із певної навчальної теми (так, використання відповідних CD-дисків чи літературних порталів дає безліч цікавої та корисної інформації з основних та фонових знань за темами, яким у звичайних посібниках приділено, як правило, недостатньо уваги);
- перевірка та самоперевірка набутих знань та умінь учнів (тестування, виконання контрольних вправ, проблемних завдань за допомогою комп'ютерних програм);

- виконання творчих робіт різного роду (створення за допомогою комп'ютерних технологій власних творчих проєктів (доповідей, рефератів, творів), на яких зібрана важлива інформація.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, застосування ІКТ під час вивчення зарубіжної літератури дозволяє якісно оновити та поліпшити організацію учбового процесу. Забезпечити високий рівень високий рівень сприйняття матеріалу учнями.

Результати проведеного дослідження підтвердили, необхідність застосування комп'ютерів на уроках зарубіжної літератури, тому що використання ІКТ створює передумови для широкого залучення в практику викладання результатів психолого-педагогічних розробок, котрі забезпечують перехід від механічного засвоєння фактологічних знань до вміння самостійно набувати нові знання. Крім того, зважаючи на останні науково-технічні досягнення у суспільстві, вважаємо, що використання інформаційно-комунікаційних технологій, уміння знаходити та відбирати важливу інформацію, навички її цілеспрямованого застосування – це необхідні реалії сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дмитриева Е.И. Основная методическая проблема дистанционного обучения иностранным языкам через компьютерные телекоммуникационные сети Internet // – М.: Иностранные языки в школе, 1998. – № 1.- С. 6-11.
2. Інформаційні технології в навчанні. – К.: Видавнична група ВНУ, 2006. – 240 с.
3. Компьютерные телекоммуникации – школе. Пособие для учителя. / Под ред. Полат Е.С. М., 1995 – 168 с.
4. Організація інтерпретаційної діяльності старшокласників у процесі вивчення драматургії В.Шекспіра // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2006. – № 10 (318). – С. 23-25.
5. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии.– М.: Просвещение, 1998. – 112 с.
6. Coursen, Herbert R. Teaching Shakespeare with film and television: a guide. 1997.
7. Larry Friedlander. Playing in the Cyberspace: Experiments in Computer-Mediated Shakespeare
8. Phipps Ronad. What's the Difference? A review of Contemporary Research on the Effectiveness of Distance Learning in Higher Education. April 2000, 42 p.
9. Teaching Shakespeare: essays on approaches to Shakespeare in schools and colleges. 1985.
10. <http://iteach.com.ua/news/>
11. <http://teacher.at.ua/>

Рецензент: Осипова Н.В.